En far, en sønn og et esel

Tekst:
Eventyret er hentet fra samlingen «Storken og reven. 20 dyrefabler av Æsop» gjenfortalt av Søren Christensen, Aschehoug, Oslo 1985.
Illustrasjoner:
Clipart.com
Filosofiske spørsmål:
Ariane Schjelderup og Øyvind Olsholt
Sist oppdatert: 15. november 2003

En mann gikk ut sammen med sønnen sin og kjøpte et esel. De var glade og fornøyde begge to der de gikk og trakk dyret med seg. Så kom en bonde ridende på hesten sin og han ropte: «Dere er to dumminger! Tenk å gå på bena! Ihvertfall kunne én av dere ri på eselet!»

Sønnen sa: «Mannen har jo rett. Sett deg opp på eselet du, far.» Jo, faren satte seg på eselet og så ruslet de videre. Så kom en kone forbi. Hun ristet på hodet og sa: «Du er ikke en snill far! Der sitter du og rir og lar den svake lille sønnen din gå!»

Faren steg ned han og lot sønnen ri på eselet. To gamle gubber kom forbi på veien og de sa til hverandre: «Se på den unge friske fyren, han lar den gamle faren sin gå der å traske!»

Vel, da satte faren seg opp på eselet bak sønnen. Nå var de to på eselryggen. Deretter møtte de en ung jente som så på dem og sa: «Fy for en skam! Tenk å la det vesle dyret bære to store tunge mannfolk. Hvis det hadde vært rettferdighet til, så hadde dere to båret det stakkars dyret!»

Hva skulle de gjøre nå mon tro? Jo, de surret føttene sammen på eselet og så stakk de en stang igjennom og løftet eselet opp og bar det.

Hvor lenge de bar eselet og hvor lang vei de hadde å gå, er det ingen som vet for ingen har skrevet det opp og fortalt det.

Spørsmål til fabelen

1. **Hvem satt på eselet da de traff bonden?**

2. **Hvem var det som mente at sønnen burde ri på eselet?**

3. **Hva mente de gamle gubbene?**

4. **Hva var jentas begrunnelse for at begge burde bære eselet?**

5. **Hvordan klarte faren og sønnen og bære dyret?**

Svar på spørsmålene

1. **Hvem satt på eselet da de traff bonden?**
   Ingen av dem. De trakk det med seg.

2. **Hvem var det som mente at sønnen burde ri på eselet?**
   Det var det bonden som sa.

3. **Hva mente de gamle gubbene?**
   Egentlig ga de ikke uttrykk for noen mening i det hele tatt. De bare observerte at den unge gutten lot den gamle faren sin gå der å traske mens han selv red på eselet. Men når de sa dette, var det selvfølgelig fordi de mente at sønnen burde gå av og la faren ri istedet. De mente det, men de sa det ikke direkte.

   (I filosofien kalles slikt for «pragmatisk flertydighet», dvs. når man bruker én type setninger til å uttrykke en annen type setninger. Her brukte f.eks. gubbene en «påstand» til å uttrykke en «oppfordring».)

4. **Hva var jentas begrunnelse for at begge burde bære eselet?**
   Hun mente at dette ville være det eneste rettferdige.

5. **Hvordan klarte faren og sønnen og bære dyret?**
   Ved å surre sammen føttene og tre en stang gjennom. De bar altså eselet opp ned.

Filosofiske grublerier

1. *Faren og sønnen mottar i alt fire kommentarer fra menneskene som de møter på sin vei:*

   – Jenta kritiserer dem for ikke å ta hensyn til dyret,
   – gubben rakker ned på sønnen
   – konen rakker ned på faren
   – bonden rakker ned på dem begge

   Men kommentarene er ikke like: mens konen, gubben og jenta klandrer faren og sønnen, så latterliggjør bonden dem med sin kommentar. Og det er bondens kommentar som setter det hele igang. Burde faren og sønnen tatt mindre hensyn til bondens latterliggjørende kommentar enn til de andre kommentarene?

   Men er det ikke ofte slik at vi føler oss mer såret når noen forteller oss at vi er dumme enn hvis noen forteller oss at vi gjør noe uriktig? Hvilken av disse personene kunne du absolutt ikke tenkt deg å være:

   – den som svarer feil i timen
   – den som juler opp en tøffing i parallellklassen
   – den som promper i klassen så alle hører det
   – den som kaster sneballer på gamle mennesker

   Hvorfor? Er det noen av disse du kunne tenkt deg å være?

2. *Bonden sier at faren og sønnen er dumme som går ved siden av et dyr som vanligvis brukes til å bære mennesker. Bonden mener altså ikke at de gjør noe galt, men at det er dumt av dem ikke å bruke eselet til å bære en av dem når det først går der. Han mener kort sagt at det er dumt ikke å utnytte de mulighetene som finnes. Vil du si at en er dum som:*

   – lar være å spise opp godtene sine selv om hun har fått lov til det fordi hun vil dele dem med andre?
   – ikke ser på alle TV-programmene selv om hun får lov til det fordi han heller vil ut og leke?
   – hjelper en venninne med leksene selv om det innebærer at hun selv får mindre fritid igjen?

   Kan det være bra ikke å utnytte alle muligheter som finnes? Innebærer det å si nei til en mulighet (f.eks. å spise opp alt godtet selv) at det åpner seg andre muligheter som vi ikke tidligere var klar over (muligheten til å dele

med andre)? Viser dette eventyret at det noen ganger er dumt å utnytte de muligheter som finnes?

3. *Konen klandrer faren og mener at han er en dårlig far som lar den «svake lille» sønnen sin gå mens han selv rir. Etter at de har byttet på, kritiserer gubben sønnen fordi han lar «den gamle faren sin gå der og traske». (Legg merke til at det er en kone som viser omsorg for gutten mens det er en gammel gubbe som tenker på farens ve og vel). Konen og gubben legger altså vekten på to forskjellige ting som ikke står i motsetning til hverandre.*

   Hvis det er slik både at gutten er liten og svak og at faren er gammel og svak, hvem av dem burde da få ri på eselet? Hvem har mest behov for å bæres: den som er liten og svak eller den som er stor og svak? Hvem er det mest synd på, hvem har mest behov for omtanke:

   – en elefant som har brukket benet eller et menneske?
   – en hund uten hale eller en marihøne uten vinger?
   – et barn uten armer eller en mann uten tanker?
   – et barn som er sliten eller en mor som er syk?
   – en elev som ikke har noen venner eller en lærer som er ny i jobben?
   – en elev som ikke forstår det det undervises i eller en elev som forstår det, men som ikke synes det er det minste morsomt?

4. *Jenta synes synd på eselet som måtte bære både faren og sønnen. Men var det noe bedre for eselet å bli båret med bena opp? Det var vel ikke det jenta hadde sett for seg! Er dette et eksempel på at en god tanke kan føre til noe dårlig? Her følger tre velmente formaninger:*

   – du burde spise ris med kniv og gaffel, ikke med skje!
   – gå ned fra den stigen med en gang!
   – hvis du er lur, så gjør du leksene dine med en gang så har du fri resten av kvelden!

   Hva er hensikten med slike oppfordringer? Kan det tenkes at følgen likevel blir noe negativt? F.eks. disse:

   – at han skjærer seg i leppen med kniven
   – at akkurat idet han er nede fra stigen kommer det en sint hund forbi og biter ham i benet
   – at mens han gjør leksene så får han så vondt i hodet at han må være inne hele resten av kvelden

   Kan det tenkes uheldige følger ved alle forslag uansett hvor gode de synes å være? Prøv selv å komme på noen gode forslag som har uheldige følger. Deretter kan du forsøke å komme på noen dårlige forslag som har gode

følger. Først kan du snu om på forslagene, f.eks. slik:

— spis risen din med skje du!
— klatre opp på toppen av stigen!
— bare gå ut og lek du, leksene kan du ta en annen gang!

Forsøk så å komme på noen gode følger av disse «dårlige» forslagene.

5. *Hvis faren og sønnen ikke hadde tatt bondens bemerkning til følge, hadde ingenting av dette skjedd. Og kanskje det hadde vært det beste tross alt. Da hadde de bare gått videre sammen med eselet og til slutt hadde de vel også kommet frem dit de skulle. Men da hadde det jo ikke blitt noen fabel ut av det.*

   Hadde det vært noen vits med fabler og fortellinger hvis ingen noensinne gjorde noe som var galt eller dumt? Sett at et eventyr begynte slik:

   «Det var en gang et land som het Korrektia. I dette landet fantes det ingen slemme mennesker eller dyr og ingen som gjorde noe som de andre synes var rart, dumt eller galt…»

   Hva kunne et eventyr fra dette merkelige landet handle om og hva kunne det ikke handle om? Kunne det handle om:

   — mennesker som glemmer hva de heter?
   — folk som sier ting de ikke mener?
   — dyr som kan snakke som mennesker?
   — mennesker med overnaturlige evner?
   — mennesker som gjør narr av andre?

   Hvordan hadde du vært hvis du aldri hadde gjort noe som var rart, dumt eller galt? Finnes det noen mennesker som aldri gjør rare, dumme eller gale ting? Finnes det dyr som aldri gjør noe av dette? Finnes det noen eventyr som handler om mennesker eller dyr som hverken gjør noe rart, dumt eller galt?